

Неофіційний переклад

Звернення Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин до російської громади і НДО в Україні та української громади і НДО в Росії.

29 жовтня 2009р.

Шановні друзі!

На початку цього року я розпочав важливе дослідження стану освітніх можливостей росіян в Україні та українців у Росії. Я ставив собі за мету надати обом державам об'єктивну та неупереджену оцінку ситуації, що стало б в подальшому предметом обговорення в рамках міждержавного діалогу.

У березні та квітні я відвідав ряд регіонів Росії та України. Мав нагоду порозмовляти з багатьма із вас - вчителями і учнями, науковцями і політиками, активістами громадянського суспільства, і, звичайно ж, з батьками. Ваша підтримка мого дослідження та жива зацікавленість його результатами справили на мене велике враження. У багатьох із вас виникало відчуття, що теперішня дискусія з цих питань є заполітизована, непрофесійна та непедагогічна. Майже всі мої співрозмовники висловили прохання поділитись результатами дослідження з представниками меншин та широким загалом.

У червні 2009 року свої висновки та рекомендації я надав і Росії, і Україні. Згідно мого мандату, ці документи є конфіденційними, і я не маю права розголошувати їх зміст. Але разом з тим, я у боргу перед вами за ваше бажання поділитись зі мною думками і почуттями, вони стали у великій пригоді для підготовки збалансованого звіту.

Тому я вирішив звернутись до вас напряму, залучивши інформаційні технології. Я не порушуватиму свого мандату, вдаючись до подробиць звітів, наданих Росії та Україні. Натомість, я прокоментую кілька тез щодо освіти мовами меншин, котрі стосуються кожної із країн сім'ї ОБСЄ, а не лише двох згаданих у дослідженні держав. Наступне стосується всіх держав – учасниць ОБСЄ, не лише Росії чи України.

По-перше, основополагаючим завданням будь-якої політики у галузі освіти, на мою думку, є створення згуртованого, інтегрованого суспільства. Щоб досягти цього потрібно, щоби випускники шкіл будь-якої країни добре володіли державною мовою. Молодь не зможе зреалізувати себе сповна в житті без знання державної мови.

Як цього досягти? Перекоаний, що найкращий спосіб вивчити державну мову – запровадження білінгвальної або мультілінгвальної освіти. Такі моделі освіти допомагають дітям набагато швидше оволодіти другою або третьою мовами завдяки викладанню деяких предметів шкільної програми цими мовами. Методики білінгвального навчання здобули великий успіх у багатьох країнах.

Я не говорю про те, що навчання рідною мовою має припинитись. Навпаки, рідна мова повинна бути основною мовою навчання в початковій школі, а саме, впродовж перших трьох – чотирьох років навчання. Разом з тим, на цьому етапі доцільно вводити державну мову, поступово збільшуючи об'єм її вивчення із переходом дітей у старші класи. Такий підхід дозволяє меншинствам зберігати свою мову та культуру, і в той же час підвищувати рівень володіння державною мовою.

Така освітня модель є новою та інноваційною, вона торує шлях до миру та процвітання в багатомовних суспільствах. Вона задовольняє потреби всіх сторін. І я із задоволенням спостерігаю поступове її вкорінення в Росії і в Україні.

Білінгвальна або мультилінгвальна освіта в початковій та середній школі також покращує шанси випускників вступити до закладів вищої освіти. Знання державної мови конче необхідно для вступу до вищої школи. Разом з тим, розумно зберігати можливість опанування студентами окремих спеціальностей мовами меншин або білінгвально і в закладах вищої освіти, – особливо в місцях компактного проживання національних меншин. Це потрібно для того, щоб студенти із меншин не втратили свою самобутність та змогли в майбутньому сповна реалізувати свій потенціал.

Іншим важливим чинником, який впливає на доступ представників національних меншин до вищої школи служить система єдиних випускних іспитів державною мовою, започаткована в багатьох державах-учасницях ОБСЄ. Гадаю, що при проведенні таких реформ особливу увагу потрібно звернути на захист інтересів дітей з меншин. Перед введенням єдиного екзамену виключно державною мовою влада повинна надати таким дітям можливість вивчити державну мову на достатньому рівні.

По-друге, будь-які реформи повинні проводитись з вашою участю – із залученням асоціацій меншин, активістів і батьків. Зобов'язання ОБСЄ передбачають, що держави-учасниці повинні консультиватись із меншинами перед прийняттям рішень, котрі матимуть вплив на їхнє життя. (05:38) Особливо це стосується органів управління освітою на центральному та регіональному рівнях. Необхідно, щоб змістовні консультації та обговорення передували введенню будь-яких змін. Більше того, доцільніше уникати «шокової терапії» і проводити процес реформування поступово, починаючи із експериментальних шкіл. Такий підхід забезпечить широку підтримку нововведень. Інакше пропозиції уряду будуть сприйматись національними меншинами як нападки на освіту рідною мовою та спроби їх асиміляції «з чорного ходу».

По-третє, держави-учасниці ОБСЄ повинні заохочувати права меншин. Це – обов'язок усіх держав учасниць ОБСЄ. Недостатньо у законі про освіту закарбувати права національних меншин на освіту рідною мовою. Кожна із держав-учасниць ОБСЄ має проявити ініціативу і роз'яснювати національним меншинам, що живуть на території цієї держави, їх право на освіту рідною мовою та порядок прийому заяв на одержання такої освіти від батьків дітей із

меншин. Ця інформація має ясно прозвучати через засоби масової інформації і повинна розміщуватись на видних місцях у школах. Люди повинні знати про свої права, щоб ними скористатись.

І останнє, необхідно проводити експертну оцінку змісту навчальних програм, безпосередньо залучаючи представників національних меншин. Будь-які негативні посилання або стереотипи стосовно меншин потрібно виключати із навчальних посібників. Спірні історичні моменти потрібно висвітлювати з різних позицій, малюючи повну картину подій, з якої юні уми зроблять свої висновки. Також необхідно виправити ситуацію, коли роль меншин або їх вклад у досягнення суспільства повністю замовчується у підручниках, немов би меншини є чужинцями у своїй власній державі. Зміст навчальних програм має відображати культуру, традиції та історію всіх національних меншин, що населяють ту чи іншу країну.

Шановні друзі!

Навчальні програми, які відображають культурне розмаїття, білінгвальне навчання та непідробне обговорення питань із меншинами – все це конкретний внесок у справу забезпечення освітніх прав національних меншин.

Водночас це потрібно доповнити, як у випадку Росії і України, діалогом з даних питань. Події останніх місяців свідчать, що питання ставлення до прав росіян в Україні та українців у Росії є гарячою темою в обох країнах, як на найвищому державному рівні, так і на рівні пересічних російських та українських громадян на місцях. Важливо скористатись цим інтересом і спрямувати його на наведення мостів між двома державами. Діалог з освітніх та інших питань заспокоїть бурхливий суспільний резонанс та допоможе уникнути викривленого сприйняття та непорозумінь. Він також допоможе обоє державам справитись із часто подібними труднощами у процесі побудови ними пострадянської системи освіти. Є також дуже важливим, щоби ви, національні меншини, мали право голосу в ході дискусій *між* вашими країнами і *в* них самих.

Як Верховний комісар я щиро вітатиму та підтримуватиму таку взаємодію.

Наступним часом я буду у постійному контакті з урядами України та Росії, а також із вами, представниками меншин. Гадаю, що разом ми зробимо багато корисного у справі покращення освіти мовами меншин, подолання протиріч та досягнення консенсусу.

Дякую за вашу увагу.